

Aspiracje Polaków w latach 1998, 2008 i 2018

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 11 stycznia 2018 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W październikowym badaniu¹ zapytaliśmy respondentów o to, co stanowi podstawowy przedmiot ich dążeń życiowych na najbliższe 5–10 lat. Badani, podobnie jak dziesięć i dwadzieścia lat wcześniej, mogli, w ramach odpowiedzi na pytanie otwarte, wymienić trzy najważniejsze dla nich cele i pragnienia. Uzyskane odpowiedzi szczegółowe pogrupowaliśmy w sześć ogólnych kategorii.

Tak jak w 1998 i 2008 roku również obecnie podstawowy kierunek dążeń Polaków wyznaczają przede wszystkim **sprawy związane z życiem osobistym i rodzinnym** (64% wskazań). W tym kontekście najczęściej wymieniane są: dbałość o zdrowie (własne i członków rodziny), leczenie i pragnienie długiego życia (w sumie 38% odpowiedzi). Dla co czternastego respondenta (7%) najważniejsze jest szczęście rodzinne i osobiste, czyli m.in.: zgoda, miłość, szacunek i spokój w rodzinie, odpowiednie relacje między członkami rodziny oraz właściwe ułożenie własnego życia. Po 6% badanych w planach na najbliższe lata ma założenie własnej rodziny oraz pomoc dzieciom, wnukom i innym członkom rodziny. Nieco rzadziej wśród odpowiedzi związanych z aspiracjami osobistymi i rodzinnymi pojawiają się: spokojne, godne, bezproblemowe i bezstresowe życie (5%), wychowanie dzieci (5%), doczekanie do emerytury (3%), odpoczynek i większa ilość wolnego czasu (2%), posiadanie potomstwa (2%) oraz stabilizacja życiowa (2%).

CBOS

Aspiracje związane z życiem osobistym i rodzinnym	64%
Zdrowie, długie życie	38%
Szczęście rodzinne i osobiste	7%
Założenie rodziny	6%
Pomoc rodzinie (dzieciom, wnukom)	6%
Spokojne, godne życie	5%
Wychowanie dzieci	5%
Doczekanie do emerytury	3%
Odpoczynek, urlop, czas wolny	2%
Posiadanie potomstwa	2%
Stabilizacja życiowa	2%
Przetrawanie, zapewnienie sobie minimum egzystencjalnego	1%
Aspiracje autoperfekcjonistyczne i duchowe	1%
Usamodzielnienie się, niezależność	1%
Rozwijanie pasji, hobby	1%
Aktywność fizyczna	1%
Inne	4%

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (341) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganą komputerowo (CAPI) w dniach 4–11 października 2018 roku na liczącej 1016 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Drugą kategorię istotnych celów życiowych Polaków stanowią **aspiracje statusowo-materialne** (łącznie 34% wskazań), w tym przede wszystkim dążenie do poprawy poziomu życia, wyrażane przez blisko jedną czwartą badanych (24%). Co szesnasty respondent (6%) do swoich podstawowych celów zalicza podróżowanie, natomiast mniej liczni wymieniają awans i karierę (4%), zakup samochodu (2%) lub wygraną pieniężną (1%).

CBOS

Aspiracje statusowo-materialne	34%
Poprawa poziomu życia, wyższe zarobki, dobrobyt materialny	24%
Podróże, wyjazdy zagraniczne	6%
Awans, stanowisko, kariera	4%
Kupno samochodu	2%
Wygrana w lotto lub inne wygrane pieniężne	1%
Inne	1%

Kolejną istotną kategorię dążeń Polaków stanowią **aspiracje związane z życiem zawodowym** – własnym lub bliskich (w sumie 25% wskazań). W tym wymiarze najczęściej pojawia się pragnienie znalezienia zatrudnienia przez siebie lub członków swojej rodziny (5%) oraz chęć posiadania dobrej, satysfakcjonującej pracy (w tym również poprawa sytuacji w obecnym miejscu zatrudnienia) – 5%. Nieco mniej liczni dążą do stabilizacji zawodowej i utrzymania aktualnej pracy (4%). Jeszcze rzadziej wśród aspiracji zawodowych pojawia się chęć posiadania, rozwoju lub utrzymania własnej firmy (3%) lub własnego gospodarstwa rolnego (1%), a także zmiana zawodu lub zatrudnienia (2%) oraz chęć otrzymania pracy dobrze płatnej (2%).

CBOS

Aspiracje zawodowe (związane z pracą respondenta i/lub jego bliskich)	25%
Znalezienie, zdobycie, podjęcie pracy	5%
Dobra, satysfakcjonująca praca – ogólniki	5%
Utrzymanie, zachowanie pracy	4%
Własna firma, praca na własny rachunek	3%
Dobrze płatna praca	2%
Zmiana zawodu, pracy	2%
Utrzymanie, rozbudowa, unowocześnienie gospodarstwa rolnego	1%
Inne	1%

Co siódmy Polak (14%) wśród najważniejszych celów wskazuje na **kwestie mieszkaniowe**, w tym jeden na szesnastu badanych (6%) marzy o kupnie lub budowie własnego domu. Rzadziej wykazywane są aspiracje związane z chęcią nabycia mieszkania (3%) bądź też urządzenia lub zmodernizowania już posiadanego lokum (3%). Sporadycznie respondenci wyrażają ogólną chęć poprawy własnych warunków mieszkaniowych (2%).

CBOS

Aspiracje mieszkaniowe	14%
Własny dom	6%
Własne, samodzielne mieszkanie	3%
Urządzenie mieszkania, remont, modernizacja	3%
Polepszenie warunków mieszkaniowych	2%
Inne	1%

Dość istotną kategorią aspiracji Polaków są również **dążenia związane z edukacją** (11% wskazań), w tym zwłaszcza w odniesieniu do młodszych członków swojej rodziny. Co szesnasty ankietowany (6%) wśród najważniejszych celów życiowych na najbliższe 5–10 lat wymienia wykształcenie dzieci lub wnuków. W kontekście własnej edukacji pojawiają się plany ukończenia (3%) lub rozpoczęcia (1%) studiów, uzyskania wykształcenia średniego (1%) lub – po prostu – podniesienia dotychczasowych kwalifikacji i poziomu wykształcenia (1%).

CBOS

Aspiracje związane z wykształceniem	11%
Wykształcenie dzieci, wnuków	6%
Ukończenie studiów	3%
Uzyskanie wykształcenia średniego	1%
Podjęcie studiów	1%
Uzupełnienie wykształcenia, podniesienie kwalifikacji	1%
Inne	1%

Co dziewiąty Polak (w sumie 11%) wśród najważniejszych celów życiowych wymienia **sprawy ogólnospołeczne i polityczne oraz ekonomiczne**. W przypadku kwestii społeczno-politycznych (8% wskazań) badani postulują m.in.: spokój i stabilizację społeczno-polityczną w kraju, większą kompetencję władz, lepsze rządy, bezpieczeństwo osobiste obywateli, likwidację przestępczości, poprawę w zakresie oświaty i służby zdrowia, w tym m.in. lepszy dostęp do lekarzy, lepszą opiekę socjalną ze strony państwa, życzliwość, spokój, zgodę i jedność społeczną oraz ochronę środowiska, w tym m.in. walkę ze smogiem. Jeżeli natomiast chodzi o sprawy ekonomiczne (4% wskazań) wyrażane są m.in. nadzieje na poprawę sytuacji gospodarczej w kraju, stabilizację cen, niższe podatki, w tym zniesienie podatku od emerytur, podwyżki świadczeń emerytalnych i rentowych, poprawę sytuacji materialnej Polaków, wzrost zatrudnienia oraz ograniczenie emigracji zarobkowej – zwłaszcza wśród młodzieży.

CBOS

Aspiracje ogólnospołeczne	11%
Postulaty społeczne i polityczne	8%
Postulaty ekonomiczne	4%

ZMIANY W ZAKRESIE ASPIRACJI POLAKÓW

Hierarchia podstawowych aspiracji Polaków od dwudziestu lat jest podobna. Badani niezmiennie stawiają na pierwszym miejscu cele związane z życiem rodzinnym i osobistym. W porównaniu z poprzednim pomiarem – z 2008 – roku można odnotować nieznaczny wzrost aspiracji o charakterze materialnym i istotny spadek tych związanych z życiem zawodowym, przez co – podobnie jak

w 1998 roku² – kwestie statusowo-materialne plasują się obecnie wyżej niż te odnoszące się do pracy zawodowej. W porównaniu z poprzednimi pomiarami w 2018 roku rzadziej wskazywane są również cele związane z kształceniem się oraz poprawą sytuacji mieszkaniowej³. Natomiast równie popularne jak w poprzednim pomiarze i jednocześnie nieco częściej artykułowane niż dwadzieścia lat temu są obecnie postulaty dotyczące kwestii społecznych, politycznych i gospodarczych.

TABELA 1

Jakie są Pana(i) najważniejsze cele (pragnienia) życiowe na najbliższe 5–10 lat?	Odpowiedzi respondentów według terminów badań		
	VII '98	VII '08	X '18
	w procentach		
Aspiracje związane z życiem osobistym i rodzinnym	53	69	64
Aspiracje statusowo-materialne	37	31	34
Aspiracje zawodowe, związane z pracą	34	35	25
Aspiracje mieszkaniowe	28	20	14
Aspiracje związane z wykształceniem	25	19	11
Aspiracje ogólnospołeczne*	9	12	11

Respondentom zadaliśmy pytanie otwarte prosząc o wymienienie tylko trzech najważniejszych spośród swoich celów (pragnień). Odpowiedzi szczegółowe pogrupowaliśmy w 6 ogólnych kategorii

* Są to postulaty dotyczące rozwiązania spraw ekonomicznych, społecznych i politycznych w kraju

Wśród dążeń osobistych i rodzinnych coraz częściej wymieniana jest troska o zdrowie osobiste oraz innych członków rodziny. Częściej niż dziesięć lat temu akcentowane jest także wychowanie dzieci, natomiast rzadziej niż poprzednio w spontanicznych wypowiedziach pojawiają się cele związane z dążeniem do osiągnięcia szczęścia osobistego i rodzinnego oraz założenia rodziny.

CBOS

	1998	2008	2018
Aspiracje związane z życiem osobistym i rodzinnym	53%	69%	64%
Zdrowie, długie życie	26%	35%	38%
Szczęście rodzinne i osobiste	3%	12%	7%
Założenie rodziny	5%	10%	6%
Spokojne, godne życie	7%	6%	5%
Pomoc rodzinie (dzieciom, wnukom)	7%	5%	6%
Odpoczynek, urlop, czas wolny	3%	4%	2%
Doczekanie do emerytury	2%	3%	3%
Wychowanie dzieci	4%	3%	5%
Przetrvanie, zapewnienie sobie minimum egzystencjalnego	4%	2%	1%
Posiadanie potomstwa	1%	2%	2%
Stabilizacja życiowa	1%	1%	2%
Aspiracje autoperfekcjonistyczne i duchowe	1%	1%	1%
Życie towarzyskie	0%	1%	0%
Inne	2%	4%	4%

² Zob. komunikat CBOS „Aspiracje Polaków w latach 1998 i 2008”, październik 2008 (oprac. R. Boguszewski).

³ Na spadek wskazań w większości ogólnych kategorii związanych z celami życiowymi mogła wpłynąć zmiana techniki badania. Poprzednie badania realizowane były techniką PAPI, która sprzyja uzyskiwaniu bardziej wyczerpujących odpowiedzi respondenta na pytania otwarte.

Aspiracje związane z pracą respondentów i ich bliskich generalnie wyrażane są rzadziej niż poprzednio, a wśród nich zmniejszyło się przede wszystkim dążenie do znalezienia zatrudnienia, co – jak można się domyślać – związane jest z istotnym spadkiem bezrobocia w porównaniu z sytuacją sprzed dziesięciu czy dwudziestu lat. Nieco rzadziej wyrażana jest również chęć utrzymania obecnego zatrudnienia oraz dążenia do podjęcia pracy dobrze płatnej i satysfakcjonującej.

CBOS

	1998	2008	2018
Aspiracje zawodowe (związane z pracą respondenta i/lub jego bliskich)	34%	35%	25%
Znalezienie, zdobycie, podjęcie pracy	13%	10%	5%
Dobra, satysfakcjonująca praca – ogólniki	7%	7%	5%
Utrzymanie, zachowanie pracy	5%	6%	4%
Dobrze płatna praca	0%	5%	2%
Własna firma, praca na własny rachunek	4%	3%	3%
Zmiana zawodu, pracy	1%	2%	2%
Utrzymanie, rozbudowa, unowocześnienie gospodarstwa rolnego	2%	1%	1%
Inne	1%	3%	1%

Jeżeli chodzi o cele statusowo-materialne, to okazuje się, że Polacy częściej niż w poprzednich pomiarach aspirują do uzyskania awansu i zrobienia kariery zawodowej (wzrost o 3 punkty procentowe). Istotnie rzadziej zaś niż w latach dziewięćdziesiątych przedmiot dążeń Polaków stanowi zakup samochodu, co – jak można się domyślać – wynika z większej dostępności tych dóbr na rynku oraz poprawy możliwości nabywczych Polaków, w związku z ogólnym wzrostem zamożności społeczeństwa.

CBOS

	1998	2008	2018
Aspiracje statusowo-materialne	37%	31%	34%
Poprawa poziomu życia, wyższe zarobki, dobrobyt materialny	23%	23%	24%
Podróże, wyjazdy zagraniczne	5%	5%	6%
Kupno samochodu	8%	3%	2%
Wygrana w lotto lub inne wygrane pieniężne	1%	2%	1%
Awans, stanowisko, kariera	1%	1%	4%
Inne	1%	2%	1%

Coraz rzadziej kierunek dążeń badanych wyznaczają potrzeby mieszkaniowe, a wśród nich zwłaszcza chęć posiadania własnego domu (spadek wskazań od 1998 do 2018 roku z 13% do 6%) lub mieszkania (spadek z 8% w 1998 roku do 3% w 2018 roku).

CBOS

	1998	2008	2018
Aspiracje mieszkaniowe	28%	20%	14%
Własny dom	13%	9%	6%
Własne, samodzielne mieszkanie	8%	3%	3%
Urządzenie mieszkania, remont, modernizacja	1%	3%	3%
Polepszenie warunków mieszkaniowych	4%	2%	2%
Zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych dzieci, wnuków	1%	1%	0%
Inne	1%	1%	1%

Wśród dążeń edukacyjnych, które też – jak można wnioskować z badań – systematycznie tracą na znaczeniu, w istotnie mniejszym stopniu celem Polaków jest obecnie zapewnienie wykształcenia dzieciom i wnukom, ukończenie studiów oraz kontynuacja nauki, co prawdopodobnie wynika z faktu umasowienie i spadku wartości wyższego wykształcenia.

CBOS

	1998	2008	2018
Aspiracje związane z wykształceniem	25%	19%	11%
Wykształcenie dzieci, wnuków	15%	9%	6%
Ukończenie studiów	5%	5%	3%
Podjęcie studiów	1%	2%	1%
Uzupełnienie wykształcenia, podniesienie kwalifikacji	2%	1%	1%
Kontynuacja nauki	1%	2%	0%
Inne	0%	2%	1%

Od 2008 roku o 3 punkty procentowe zmniejszył się odsetek postulatów odnoszących się do sytuacji ekonomicznej kraju, natomiast kwestie ogólnospołeczne i polityczne wyrażane są z taką samą częstością jak dziesięć lat temu, przy czym nieco zmieniły się najczęściej akcentowane szczegółowe wątki w tym zakresie.

CBOS

	1998	2008	2018
Aspiracje ogólnospołeczne	9%	12%	11%
Postulaty ekonomiczne	6%	7%	4%
Postulaty społeczne i polityczne	5%	8%	8%

ZRÓŻNICOWANIE ASPIRACJI POLAKÓW W ZALEŻNOŚCI OD NIEKTÓRYCH CECH SOCJODEMOGRAFICZNYCH

Cechy położenia społecznego w pewnym stopniu implikują wartość przypisywaną poszczególnym celom i dążeniom. Kobiety nieco częściej niż mężczyźni wykazują aspiracje związane z życiem osobistym i rodzinnym. Częściej też w swoich pragnieniach orientują się na wykształcenie, pracę oraz kwestie społeczno-ekonomiczne. Mężczyźni natomiast minimalnie częściej niż panie zainteresowani są zaspokojeniem potrzeb statusowo-materialnych.

TABELA 2

Jakie są Pana(i) najważniejsze cele (pragnienia) życiowe na najbliższe 5–10 lat?	Odpowiedzi respondentów według płci	
	kobiety	mężczyźni
	w procentach	
Aspiracje związane z życiem osobistym i rodzinnym	66	62
Aspiracje mieszkaniowe	15	14
Aspiracje związane z wykształceniem	13	8
Aspiracje zawodowe, związane z pracą	27	23
Aspiracje statusowo-materialne	33	35
Aspiracje ogólnospołeczne	12	9

Wraz z wiekiem istotnie wzrasta znaczenie celów osobistych i rodzinnych oraz ogólnospołecznych, wyraźnie zmniejszają się natomiast dążenia zawodowe oraz edukacyjne, które dominują w grupie najmłodszych badanych – mających od 18 do 24 lat. Z kolei aspiracje mieszkaniowe towarzyszą przede wszystkim osobom w przedziale wiekowym od 25 do 34 lat.

TABELA 3

Jakie są Pana(i) najważniejsze cele (pragnienia) życiowe na najbliższe 5–10 lat?	Odpowiedzi respondentów według wieku					
	18–24 lata	25–34	35–44	45–54	55–64	65 lat i więcej
	w procentach					
Aspiracje związane z życiem osobistym i rodzinnym	34	62	60	60	73	75
Aspiracje mieszkaniowe	17	30	17	15	5	5
Aspiracje związane z wykształceniem	41	10	16	11	2	2
Aspiracje zawodowe, związane z pracą	61	35	35	28	13	3
Aspiracje statusowo-maturalne	27	36	38	35	37	30
Aspiracje ogólnospołeczne	2	4	5	10	15	22

Aspiracje edukacyjne, zawodowe i materialne z reguły rosną wraz z poziomem wykształcenia ankietowanych. Odwrotna zależność jest natomiast obserwowana w przypadku dążeń ogólnospołecznych.

TABELA 4

Jakie są Pana(i) najważniejsze cele (pragnienia) życiowe na najbliższe 5–10 lat?	Odpowiedzi respondentów według wykształcenia			
	podstawowe/ gimnazjalne	zasadnicze zawodowe	średnie	wyższe
	w procentach			
Aspiracje związane z życiem osobistym i rodzinnym	64	58	67	65
Aspiracje mieszkaniowe	14	11	15	18
Aspiracje związane z wykształceniem	6	7	13	14
Aspiracje zawodowe, związane z pracą	15	22	29	30
Aspiracje statusowo-maturalne	30	35	32	40
Aspiracje ogólnospołeczne	13	14	10	8

Pewien wpływ na formułowane cele i dążenia Polaków ma również wielkość miejscowości ich zamieszkania. Mieszkańcy największych miast nieco częściej niż inni wśród życiowych aspiracji wymieniają kwestie edukacyjne i zawodowe, z kolei osoby zamieszkujące najmniejsze miasta częściej akcentują wątki mieszkaniowe. W miastach od 20 tys. do 100 tys. wyraźniej niż gdzie indziej podkreślane są dążenia statusowo-maturalne.

TABELA 5

Jakie są Pana(i) najważniejsze cele (pragnienia) życiowe na najbliższe 5–10 lat?	Odpowiedzi respondentów według wielkości miejsca zamieszkania				
	wieś	miasto poniżej 20 tys.	20 tys. do poniżej 100 tys.	100 tys. do poniżej 500 tys.	500 tys. i więcej
	w procentach				
Aspiracje związane z życiem osobistym i rodzinnym	63	65	65	65	66
Aspiracje mieszkaniowe	14	18	12	15	14
Aspiracje związane z wykształceniem	8	7	15	14	16
Aspiracje zawodowe, związane z pracą	25	26	23	26	29
Aspiracje statusowo-maturalne	34	32	40	31	35
Aspiracje ogólnospołeczne	10	14	12	9	13

Niezmiennie od dwudziestu lat podstawowy kierunek dążeń Polaków jest zdominowany przez sprawy dotyczące życia osobistego i rodzinnego, w tym zwłaszcza związane ze zdrowiem. W drugiej kolejności (częściej niż poprzednio) akcentowane są dążenia statusowo-materialne, natomiast na trzecim miejscu uplasowały się aspiracje związane z pracą zawodową – wymieniane wyraźnie rzadziej niż w poprzednich pomiarach. W ciągu ostatnich dziesięciu lat zmniejszył się również odsetek badanych, którzy wśród głównych celów na najbliższe 5–10 lat wskazują różne kwestie mieszkaniowe oraz edukacyjne. Przedmiot dążeń Polaków tradycyjnie uwarunkowany jest w dużej mierze ich sytuacją społeczno-demograficzną. Emeryci niezmiennie troszczą się przede wszystkim o własne zdrowie, uczniowie najczęściej chcą osiągnąć odpowiedni poziom wykształcenia oraz kwalifikacje zawodowe, a bezrobotni zwykle pragną znaleźć zatrudnienie. Najstarsi częściej koncentrują się na wymiarze rodzinnym i osobistym, młodszy zaś – na zawodowym i edukacyjnym.

Opracował

Rafał Boguszewski